

Katarzyna Machcińska
Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej
Politechnika Wrocławska
katarzyna.machcinska@pwr.edu.pl

Portret współczesnej bibliotekarki

Streszczenie: Stereotypy to obiegowe poglądy, funkcjonujące w społeczeństwie samoczynnie i bezrefleksyjnie. Wśród nich wyróżnia się nieadekwatne do rzeczywistości opinie na temat przedstawicieli różnych grup zawodowych. W pracy zanalizowano negatywne wyobrażenie bibliotekarki, dodatkowo wzmacniane poprzez przekaz literatury i filmu. Przedstawiono działania, podjęte w celu przełamania stereotypowego obrazu współczesnej bibliotekarki.

Słowa kluczowe: stereotyp bibliotekarza, bibliotekarstwo, zawód bibliotekarza, bibliotekarze

W opinii psychologów i socjologów atrakcyjny wygląd zewnętrzny wzmacnia poczucie własnej wartości, pewności siebie oraz wywołuje pozytywne emocje. W osądach i postawach wielu ludzi znamieną jest tendencja oceniania innych poprzez pryzmat ich aparycji. Osoby powszechnie uznawane za ładne instynktownie określa się jako inteligentne, życzliwe, uprzejme i charakteryzujące się lepszym przystosowaniem społecznym. Zdarza się jednak, że samodzielne wypracowanie zdania lub jego zmiana są utrudnione, gdyż w ludzkiej podświadomości bardzo mocno jest zakorzeniony utarty wizerunek, będący jedynie przekonaniem zbiorowym niezwyfikowanym o bezpośredni kontakt. Wówczas mamy do czynienia ze stereotypem¹.

Stereotypy to obiegowe wyobrażenia i poglądy, które bezdowodowo kształtują opinie na dany temat. Przyczyną ich powstania jest fałszywa wiedza, przeświadczenie przejęte z przeszłości lub pochopna opinia, stworzona na podstawie jednostkowego faktu. Stereotypy mają charakter społeczny — ujawniają się w wypowiedziach i postawach wielu ludzi². Funkcjonują w społeczeństwie samoczynnie i bezrefleksyjnie, bardzo trudno jest im się przeciwstawić. Spośród nich można wyróżnić schemat odnoszący się do określonej grupy zawodowej, w którym opinie o pracownikach są nieadekwatnie do rzeczywistości³. I tak właśnie jest w przypadku bibliotekarzy.

Stereotyp bibliotekarki

W społeczeństwie funkcjonuje stereotyp bibliotekarki — kobiety w zaawansowanym wieku, ubranej w wyciągnięty sweter, szaroburą spódnicę i niemodne buty, koniecznie na płaskim obcasie. Jej bladej i zmęczonej twarzy nie pokrywa nawet najdelikatniejszy makijaż. Nie zdobi jej też biżuteria, jedynym dodatkiem są okulary z grubymi szklami w staromodnej

---

¹ FIRLEJ-BUZON, A. Jak wygląda bibliotekarka?. *Poradnik Bibliotekarza* 2003, nr 9, s. 3.

² WOJCIECHOWSKI, J. W imadle stereotypów. *Bibliotekarz* 2004, nr 2, s. 3.

³ WOJCIECHOWSKI, J. Stereotyp określa świadomość. *Przegląd Biblioteczny* 2006, z. 4, s. 431.

oprawce, które przysłaniają rysy twarzy. Stereotypowa bibliotekarka jest nieporadną, nudną i smutną osobą. Zamyka się w czterech ścianach swojego równie szarego mieszkania, gdyż nie posiada innych pasji poza czytaniem książek. Jest niezamężna, a jej jedynymi towarzyszami są koty. W dodatku taki stan rzeczy jej pasuje, bowiem jest nieśmiałą, nietowarzystką i zamkniętą w sobie osobą. Za to uwielbia czytelników uciszać, strofować i pouczać, w jaki sposób powinni się z książką obchodzić. Ponadto opinia publiczna postrzega pracę w bibliotece jako zajęcie łatwe, nudne, spokojne, wykonywane przestarzałymi metodami⁴.

Przyczyny stereotypu bibliotekarki

Prawdopodobnie przyczyną takiego oceniania zawodu bibliotekarza jest niezrozumienie ewolucji, którą przeszła ta profesja w ciągu ostatnich lat. Czytelnik kojarzy bibliotekę z instytucją funkcjonującą w oparciu o tradycyjny system wypożyczania książek, gdzie pracownik wypełnia papierową kartę czytelnika, umieszczając ją następnie w drewnianej przegródce na swoim biurku. Jest niezmiernie zdziwiony faktem, że biblioteki wykorzystują nowe technologie, jak systemy biblioteczne, umożliwiające automatyzację obsługi i integrację sieci katalogów bibliotecznych, oferują dostęp do zasobów elektronicznych w postaci baz danych lub istnieją w mediach społecznościowych. Użytkownik nie zdaje sobie sprawy, że biblioteka ma rozwiniętą strukturę organizacyjną, przypisuje jej jedynie rolę magazynowania i udostępniania zbiorów. Równie archaicznie postrzega bibliotekarkę, która według niego nie posiada innych obowiązków poza czytaniem i podawaniem książek z półki. Bibliotekę zaś odbiera jako schronienie dla osób mało przebojowych, które nie potrafiły odnaleźć się w innej pracy, wymagającej wysokich zdolności psychofizycznych.

Duży wpływ na owo wyobrażenie miał niekorzystny wizerunek biblioteki szkolnej, której organizacja i finansowanie pozostawiały często wiele do życzenia. Stereotypy narosłe w przeszłości, jako że każdy musiał mieć w swoim życiu styczność z biblioteką szkolną, pozostały w świadomości ludzi. Natomiast z powodu niedostatecznej wiedzy o przemianach, które zaszły w bibliotekach, oraz braku konfrontacji z tymi instytucjami, stereotyp bibliotekarki stał się stereotypem klasycznym, tzn. silnym, uporczywym i odpornym na działanie czasu. Jego przełamanie jest bardzo trudne, gdyż negatywny wizerunek bibliotekarki dodatkowo umacniany jest przez literaturę i film.

Stereotyp bibliotekarki w literaturze

Erich Segal, autor książki *Love story*, przedstawia bibliotekarki następująco: *Dyżur miały dwie dziewczyny. Jedna wysoka, taka raczej bezpłciowa, druga myszowata okularnica. Zdecydowałem się na Miki Mouse w okularach*⁵. Z kolei Pani Prince, bibliotekarka z Hogwartu w *Harrym Potterze i komnacie tajemnic* Joanne K. Rowling, opisana jest jako chuda, drażliwa i przypominająca niedożywionego sępa kobieta, budzącą strach wśród uczniów szkoły magii⁶. Bardzo srogo bibliotekarkę opisuje także Jonathan Carroll w *Krainie Chichów jako starszą damę w rogowych okularach barwy różowej ostrygi, nad pyzami, obficie uróżowanymi policzkami. Krzątała się zawzięcie, jakby w każdej sekundzie czekał na nią milion rzeczy do zrobienia, ale szybko pojąłem, że cała ta jej krzątania była*

---

⁴ FIRLEJ-BUZON, A. dz. cyt., s. 4-5.

⁵ SEGAL, E. *Love story, czyli o miłości*. Warszawa: Iskry, 1989, s. 5-6.

⁶ KOWALSKA, B., KOTLAREK, D. Bibliotekarz a stereotypy. W: *Biuletyn EBIB* [on-line]. 2006, nr 10 (80) [dostęp 05.03.2013]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: http://www.ebib.info/2006/80/a.php?kowalska_kotlarek.

na pokaz, a tak naprawdę staruszka najbardziej lubiła siedzieć za wielkim dębowym biurkiem i czytać. (...) Pod nosem miała drobne poprzeczne zmarszczki, które biorą się z wieloletniego wydymania ust. Na jej biurku panował idealny ład. (...) Na pewno zakatrupiłaby każdego, kto by odstawił książkę na niewłaściwą półkę⁷. Natomiast bohater książki Avery Cormana *Kramer kontra Kramer* odczuwa ulgę, że jego narzeczona nie jest bibliotekarką w jakiejś zakazanej prowincjonalnej dziurze⁸. Najboleśniej jednak przykładem ostrzegania bibliotekarki przez pryzmat stereotypu jest książka Teresy Moniki Rudzkiej *Bibliotekarki*. Autorka charakteryzuje przedstawicielki zawodu jako istoty płci żeńskiej ubrane w powyciągane swetry, które na nogach mają beżowe podkolanówki i plastikowe klapki⁹. Jedną z nich opisuje w następujący sposób: *Halina. Postawna, powolna, tęgawa, z ciemnymi, tłustymi włosami. Odziana na czarno, zaniedbana. Liczy sobie pięćdziesiąt pięć lat*¹⁰. Dodatkowo autorka dyskredytuje całe środowisko bibliotekarskie, malując je jako pełne niewykształconych i nienadających się za technologią donosicielek i plotkarek, które pracę swą wykonują bez pasji, a nawet za karę.

Stereotyp bibliotekarki w filmie i serialu

Nie tylko w literaturze spotyka się krzywdzący wizerunek bibliotekarki. Obraz taki kształtowany jest w świadomości społeczeństwa także poprzez filmy i seriale, które przecież bardzo silnie wpływają na opinie szerokiego grona odbiorców. Świetnym przykładem jest film familijny *Scooby-Doo! Strachy i patałachy*, w reżyserii Briana Levanta. Nieprzyjemna bibliotekarka srogo poucza uczniów słowami: *Chyba wiecie jak się zachowywać w bibliotece? Nie wolno rozmawiać, pisać liścików, a zwłaszcza jeść!*¹¹. Taki wizerunek „pani z biblioteki” z pewnością nie zachęci młodych czytelników do odwiedzenia tej instytucji. Kolejną filmową ilustracją jest bibliotekarka Evelyn Carnahan, bohaterka filmu przygodowego *Mumia*, w reżyserii Stephena Sommersa. W postać tę wcieliła się Rachel Weisz, piękna aktorka, która na potrzeby roli zmieniła się w komiczną, niezdatną i pechową kobietę, skrywającą swą urodę za ogromnymi okularami¹².

Natomiast w filmie *Striptiz*, w reżyserii Andrew Bergmana z Demi Moore w roli głównej, znajduje się scena, w której policjant bardzo niezręcznie rozpoczyna dochodzenie zakładając, że przesłuchiwana striptizerka jest prostytutką. Zorientowawszy się, że popełnił błąd, przeprosza ją mówiąc: *no cóż, w bibliotece to ty raczej nie pracujesz*¹³.

Polskim przykładem zakorzeniania stereotypu bibliotekarki w umysłach publiczności jest bohaterka serialu dla dzieci i młodzieży *Maszyna zmian* — starsza, siwa pani z kokiem, ubrana w bezkształtną i starą sukienkę z białym kołnierzykiem, pracująca w bibliotece szkolnej¹⁴ lub bohaterka 93. odcinka popularnego serialu *Na dobre i na złe* — samotna nauczycielka, która z powodu problemów ze wzrokiem musiała opuścić szkołę i podjąć pracę jako osiedlowa bibliotekarka. Jest to kobieta wiekowo zaawansowana, biedna, nudna i szara¹⁵. Dlaczego nie została przedstawiona jako dobrze zarabiająca pracoholiczka

⁷ CARROLL, J. *Kraina Chichów*. Warszawa: Prószyński i S-ka, 1998, s. 137-138.

⁸ Za: SZYMIK, I. Wizerunek bibliotekarza w społeczeństwie. *Poradnik Bibliotekarza* 2012, nr 7/8, s. 12.

⁹ RUDZKA, T.M. *Bibliotekarki*. Kraków: Księgarnia Wydaw. Skrzat Stanisław Porębski, 2010, s. 23.

¹⁰ Tamże, s. 37.

¹¹ *Scooby-Doo! Strachy i patałachy* [Film]. Reż. Brian Levant. Kanada: USA: Warner Bros. Pictures, 2009.

¹² *Mumia* [Film]. Reż. Stephen Sommers. USA: Universal Pictures, 1999.

¹³ *Striptiz* [Film]. Reż. Andrew Bergman. USA: Castle Rock Entertainment, 1996.

¹⁴ *Maszyna zmian* [Film]. Reż. Andrzej Maleszka. Polska: EMTV, 1995.

¹⁵ *Na dobre i na złe* [Film]. Reż. Maciej Pieprzyca. Polska: TVP, 1999.

z laptopem w szpitalnym łóżku, przygotowująca w przerwach między badaniami referat na konferencję lub wydająca przez telefon komórkowy polecenia personelowi swojej biblioteki?...

Inicjatywy przełamujące stereotyp bibliotekarki

Stereotypy bardzo rzadko zanikają samoistnie. Niniejsza praca ma więc na celu przeciwstawienie się przestarzałemu wizerunkowi przedstawicielki profesji bibliotekarskiej oraz promowanie jej atrakcyjnego wyglądu. Uważam, że współczesna bibliotekarka jest kobietą nowoczesną — elegancką, szykowną, wyglądającą i zachowującą się z klasą zarówno w miejscu pracy, jak i poza nim. Nie jest szarą i bezbarwną istotą. Jest kobietą z pasją, jej czas wolny nie wypełniają jedynie książki. Kocha poznawać nowe miejsca i nowych ludzi, zatracać się w zabawie. Potwierdzają to inicjatywy podejmowane przez bibliotekarki na rzecz zmiany stereotypowego wizerunku. Bibliotekarki z Książnicy Pomorskiej wzięły udział w sesji fotograficznej, a podczas wernisażu prac fotografa, z którym współpracowały, wcieliły się w rolę modelek, prezentując na wybiegu stroje z kolekcji szczecińskiej projektantki¹⁶. Wydarzeniem tym udowodniły, że nie boją się podejmować ciekawych wyzwań, są kobietami otwartymi na nowe doświadczenia. Pokaz mody, zorganizowany w centrum miasta, był również jedną z atrakcji Wrocławskiego Dnia Bibliotekarza 2012. Intencją organizatorów było przełamanie stereotypu bibliotekarza poprzez pokazanie mieszkańcom miasta zupełnie innego wizerunku pracowników biblioteki. Dodatkowo, w Rynku można było zapoznać się z wystawą zdjęć bibliotekarzy prezentujących swoje pasje, szczególnie omówione podczas głównego dnia imprezy¹⁷. Natomiast w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie zorganizowany został cykl spotkań dla kobiet pracujących w zawodzie, poświęcony aspektom wizerunku bibliotekarki. Ogromne zainteresowanie, jakim cieszyły się prezentacje wizażystki, stylistki i fryzjera świadczą o tym, że bibliotekarki przywiązują dużą wagę do swego wyglądu¹⁸.

Wymienione przeze mnie przymioty współczesnej bibliotekarki pragnę potwierdzić sesją fotograficzną, na którą składają się trzy odsłony: *Bibliotekarka kobietą pracującą*, *Bibliotekarka kobietą stuprocentową* oraz *Bibliotekarka kobietą z pasją*. Modelki, które wzięły udział w sesji z wykształcenia i zawodu są bibliotekarkami.

Odsłona zatytułowana *Bibliotekarka kobietą pracującą* ukazuje przedstawicielkę zawodu podczas wykonywania swojej pracy. Ubrana jest adekwatnie do miejsca i chwili — schludnie i elegancko, a zarazem modnie i ze smakiem. Jej strój nie przypomina stereotypowego ubrania bibliotekarki — zamiast wyciągniętego swetra i szaroburej spódnicy do kostek odziana jest w eleganckie spodnie, żakiet oraz buty na obcasie.

---

¹⁶ Seksowne bibliotekarki kuszą do książek W: *TVN24.pl* [on-line]. 13.05.2009 [dostęp 21.02.2013]. Dostępny: <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/seksowne-bibliotekarki-kusza-do-ksiazek,95572.html>.

¹⁷ STACH-SIEGIENIŃCZUK, A. SAKOWICZ-KOZIŃ, M. Wrocławski Dzień Bibliotekarza. *Bibliotekarz* 2012, nr 9, s. 36.

¹⁸ FOLGA, A. KOŁAKOWSKA, J. Bibliotekarka nowoczesną kobietą. *Poradnik Bibliotekarza* 2012, nr 6, s. 21-22.

*Il. 1. Bibliotekarka kobietą pracującą.
Fot. M. Porzuczek.*

*Il. 2. Bibliotekarka kobietą pracującą.
Fot. M. Porzuczek.*

Odsłona *Bibliotekarka kobietą stuprocentową* ma na celu przełamanie poglądu jakoby bibliotekarka była istotą nijaką, bezpłciową, bezbarwną. Jest bardzo kobieca, lubuje się w sukienkach i dobranej do nich biżuterii.

II. 3. *Bibliotekarka kobietą stuprocentową.*
Fot. I. Drapała.

II. 4. *Bibliotekarka kobietą stuprocentową.*
Fot. I. Drapała.

Natomiast odsłona *Bibliotekarka kobietą z pasją* ma za zadanie udowodnić, że bibliotekarka, choć miłuje książki ponad wszystko, to jednak nie ogranicza swoich zainteresowań tylko do literatury. Uwielbia spędzać czas wolny na łonie natury, nie zamyka się w czterech

ścianach zacisznego mieszkania. Pasjonuje się fotografią, sztuką, modą, wizażem, turystyką, tańcem. Mało tego, zdarza się, że jej hobby — w powszechnym mniemaniu zarezerwowane dla męskiej części populacji — to sport i motoryzacja.

*Il.5. Bibliotekarka kobietą z pasją.
Fot. K. Machcińska.*

*Il.6. Bibliotekarka kobietą z pasją.
Fot. K. Machcińska.*

Autorka, która sama siebie również określa jako bibliotekarkę nowoczesną, niniejszym artykułem pragnęła pokazać, że stereotyp bibliotekarki funkcjonujący w społeczeństwie

jest obrazem nieprawdziwym. Jednocześnie ma świadomość, że wciąż można odnaleźć istoty pasujące do obiegu opinii, ale ma nadzieję, że są to już jedynie wyjątki. W końcu wyjątek potwierdza regułę. A regułą w przypadku bibliotekarki jest kobiecość, elegancja, gust i styl. Bibliotekarka, jak każda kobieta, lubi prezentować się atrakcyjnie i dbać o swój wygląd, by nie tylko zdobyć aprobatę i uznanie w oczach innych, ale przede wszystkim, by czuć się dobrze sama ze sobą.

Serdeczne podziękowania dla: Izabeli Drapały, Zuzanny Porzuczek, Pauliny Posobiec i Karoliny Wąsowicz.

Bibliografia:

1. CARROLL, J. Kraina Chichów, Warszawa: Prószyński i S-ka, 1998. ISBN 83-85661-44-1.
2. FIRLEJ-BUZON, A. Jak wygląda bibliotekarka?. Poradnik Bibliotekarza 2003, nr 9, s. 3-6. ISSN 0032-4752.
3. FOLGA, A. KOŁAKOWSKA, J. Bibliotekarka nowoczesną kobietą. Poradnik Bibliotekarza 2012, nr 6, s. 21-22. ISSN 0032-4752.
4. KOWALSKA, B., KOTLAREK, D. Bibliotekarz a stereotypy. W: Biuletyn EBIB [on-line]. 2006, nr 10 (80) [dostęp 05.03.2013]. Dostępny w: http://www.ebib.info/2006/80/a.php?kowalska_kotlarek.
5. Maszyna zmian [Film]. Reż. Andrzej Maleszka. Polska: EMTV, 1995.
6. Mumia [Film]. Reż. Stephen Sommers. USA: Universal Pictures, 1999.
7. Na dobre i na złe [Film]. Reż. Maciej Pieprzyca. Polska: TVP, 1999.
8. RUDZKA, T. M. Bibliotekarki, Kraków: Księgarnia Wydawnictwo Skrzat Stanisław Porębski, 2010. ISBN 978-83-7437-615-0.
9. Scooby-Doo! Strachy i patałachy [Film]. Reż. Brian Levant. Kanada, USA: Warner Bros. Pictures, 2009.
10. SEGAL, E. Love story, czyli o miłości. Warszawa: Iskry, 1989. ISBN 83-207-1234-3.
11. Seksowne bibliotekarki kuszą do książek W: TVN24.pl [on-line]. 13.05.2009 [dostęp 21.02.2013]. Dostępny w: <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/seksowne-bibliotekarki-kusza-do-ksiazek,95572.html>.
12. STACH-SIEGIŃCZUK, A. SAKOWICZ-KOZIK, M. Wrocławski Dzień Bibliotekarza. Bibliotekarz 2012, nr 9, s. 35-36. ISSN 0208-4333
13. Striptiz [Film]. Reż. Andrew Bergman. USA: Castle Rock Entertainment, 1996.
14. SZYBIK, I. Wizerunek bibliotekarza w społeczeństwie. Poradnik Bibliotekarza 2012, nr 7/8, s. 11-14. ISSN 0032-4752.
15. WOJCIECHOWSKI, J. Stereotyp określa świadomość. Przegląd Biblioteczny 2006, z. 4, s. 429-442. ISSN: 0033-202X.
16. WOJCIECHOWSKI, J. W imadle stereotypów. Bibliotekarz 2004, nr 2, s. 3-6. ISSN 0208-4333.